

H. P. Blavatskyn itämaalaisuus.

P. E:n esitelmä toisena pääsiäispäivänä.

Helena Petrovna Blavatskya, jonka satavuotista syntymä-muistoiuhlaa vietämme tänä vuonna ylt'ympäri teosofista maailmaa, emme voi paremmin kunnioittaa, kuin koettamalla ymmärtää häntä asiallisesti selvän ja yksinkertaisen totuuden valossa. Emme saa peittää itseltämme mitään, vaan katsoa asioita suoraan silmiin ja käsittää, että ne tosiasiat, jotka voivat näyttää salaperäisiltä, ehkä käsittämättömiltä, on juuri annettu meille sitävarten, että niitä tyystin harkittuamme, tutkittuamme ja punnittuamme pääsisimme selvään käsitykseen H. P. Blavatskyn suuresta työstä ja teosofian todellisesta sisällöstä.

Aina kun mainitaan madame Blavatskyn nimi, muistuu ihmisten mieliin se luulo, joka oli yleinen hänen eläessään, että hän ei ollut kristitty, ei tuntenut Kristusta, eikä meidän Jumalaamme – niinkuin me täällä länsimailla Jumalaa käsitämme –, vaan että hän oli niin itämaalainen, niin buddhalainen, että yhtä hyvin voisi sanoa, ettei hän erikoisesti Jumalaan uskonutkaan. Kirkolliset ihmiset olivat alusta lähtien Blavatskyn vastustajia ja epäilijöitä ja sanoivat häntä Kristuksen kieltäjäksi ja Antikristuksen edelläkävijäksi, joka tahtoi tuoda itämaalaista pakanuutta tänne länsimaille.

Oliko tässä arvelussa perää? Oli ainakin siinä määrin, ettei buddhalaiseksi voitu sanoa ihmistä, joka ei olisi antanut mitään aihetta siihen. Tiedämmekin, että madame Blavatsky ulkonaiselta uskontunnustukseltaan oli buddhalainen. Yhdessä Olcott'in kanssa hän oli ottanut buddhalaisessa temppelissä niinkuin sanotaan, „pansiilin“ ja siten tullut tunnustetuksi buddhalaiseksi papin edessä. Samalla hän kuitenkin aina painosti, että hän ei ollut buddhalainen siinä merkityksessä, että hän pitäisi toisia uskontoja vääriinä, vaan hän oli buddhalainen ulkonaiselta uskontunnustukseltaan, mutta sisäisesti kaikkien uskontojen salaisten oppien kannattaja, sillä esoteerinen viisaus eli teosofia oli löydettävissä kaikissa uskonnoissa, ei ainoastaan vanhoissa n.s. pakanauskonnoissa, vaan myös todellisessa kristinuskossa. Näin Blavatsky väitti, mutta maailma ei kallistanut siihen niin paljoa huomiotaan kuin siihen, että hän oli buddhalainen. Tämä käsitys johtui suuressa määrässä siitä, että Mr. Sinnett, joka ensimmäisenä kirjoitti teosofiauta täällä Euroopassa, antoi kirjalleen nimen „Esoteerinen Buddhanusko“. Blavatsky koetti turhaan oikaista asiaa, – teosofia jäi yleisön silmissä buddhalaiseksi yritykseksi kääntymättä kristityitä pakanoiteen.

Toiselta puolen H. P. Blavatsky itse kirjoitti sisarelleen kirjeessä, että vaikka hän yleensä ei voinut sietää kristittyjä „sielunpaimenia“, ei roomalaiskatolisia eikä protestanttisia pappeja ja jesuiittoja, hän sittenkin oman sielunsa sisäisestä pakosta hyväksyi venäläisiä pooppeja. Niistä hän piti; niitä hän ei voinut katsella samalla vastenmielisyydellä kuin roomalaiskatolisia pappeja. Venäläinen pooppi oli hänelle lapsuuden ajoilta mieluisa. Venäläinen pappi oli erinomainen kaikella tavalla. „Minä

en ole kristitty, olen oikeastaan buddhalainen. Mutta siitä sinä näet, kuinka ristiriitainen on ihmisen sielu. En voi olla rakastamatta omaa venäläistä uskontoani ja sen pappeja!“

Muistakaamme, että H. P. B. – Helena von Hahn, niinkuin hänen tyttönimensä oli – jo lapsena oli todellinen totuudenetsijä. Hän katseli elämää ja sen ilmiöitä ja näki niissä enemmän kuin muut ihmiset. Pienestä pitäen hän oli erikoislaatuinen muiden ihmisten joukossa. Hänellä oli näkyjä, unia; henkimaailma oli yhtämittaa hänen ymparillään. Hän ei elänyt samaa elämää kuin toiset, hän alituisesti kysyi, mikä se elämä oli, joka häntä niin salaperäisenä ympäröi, ja meidän täytyy myöntää, että oli sanomaton köyhyyden tunnustus kristillisen kirkon puolelta, kun ei se voinut näyttää hänelle, missä totuus oli. Se ei kyennyt selittämään hänelle hänen näkyjään ja hänen kykyjään. Kukaan ei voinut häntä neuvoa, ei auttaa. Ylpeä kristikunta ei millään tavalla voinut opettaa nuorta Helenaa. Hän tunsi itsensä vieraaksi, muukalaiseksi. Hänen täytyi lähteä maailmalle etsimään totuutta. Kristikunta hylkäsi hänet jo lapsena, koska sillä ei ollut hänelle mitään antaa; se ei voinut ottaa lasta vastaan, joka tahtoi totuuden tietää.

Kaksikymmenvuotiaana, syntymäpäivänään hän tapasi Lontoossa mestari Moorjan, ja hänelle selvisi, että jos hän tahtoo päästä selville elämänkysymyksistä, on hänen mentävä Indiaan. Itämaiden viisaat avasivat hänen silmänsä, sanoen: tule meidän luoksemme; me olemme säilyttäneet totuudentiedon läpi vuosituhansien.

Emme saata ihmetellä, että Helena Blavatsky matkusti itämaalle, – että hän itsekin tuli itämaalaiseksi ja buddhalaiseksi. Emme saata ihmetellä, että hän nimitti Buddhaksi korkeinta persoonallisuutta, mitä hänen mielestään maan päällä oli ollut. Emme saata sitä ihmetellä, mutta kysymme samalla: eikö hänen totuudentietonsa ulottunut kaikkialle, eikö hän saanut tietää, kuka Jeesus Kristus oli?

Minun täytyy sanoa, että olen vuosikymmeniä tätä kysymystä pohtinut ja tutkinut ja tullut semmoiseen johtopäätökseen, että madame Blavatsky sekä tiesi että oli tietämättä. Voin ehkä muutamain sanoin selittää, mitenkä tämän asian ymmärrän ja miksi se minusta on ollut – ei ainoastaan mahdollinen, vaan suorastaan välttämätön.

On otettava huomioon eräs seikka, mistä minäkään en ollut täysin selvillä ennenkuin viime vuonna, jolloin sattumalta tuli käsiini eräs H. P. B:n kirjoitus, jonka hän oli julkaissut vuonna 1888 ranskalaisessa aikakauskirjassa *Le Lotus rouge*. Tässä kirjoituksessa madame Blavatsky sanoo suoraan ja nimenomaan, että evankeliumit ovat esityksiä vihkimyksen suuresta draamasta. Ne esittävät ihmishengen salaista kehitystä täydellisyyden huippuun. Ne on kirjoitettu silmälläpitäen tätä yleispätevää psykologista merkitystä.

Sitä ei kukaan meistä kiellä; olemme ymmärtäneet alusta alkaen, että evankeliumit esittävät ihmishengen salaisen kehityksen. Onhan niissä kuvattu „Via Dolorosa“, tie Golgatalle, jota jokaisen ihmisen täytyy kulkea. Evankeliumit ovat epäilemättä vihkimysdraamoja; jokainen ihmisolento, joka alkaa kulkea tiellä täydellisyyttä kohti, kyllä näkee oman sisäisen ja korkean kehityksensä evankeliumeissa kuvattuna. Se on

kyllä totta. Mutta sitten H. P. Blavatsky samassa kirjoituksessa lisää: Mitään Kristusta ei tietysti persoonallisuutena ole ollut maan päällä. Eivät evankeliumit kerro mistään historiallisesta henkilöstä, Jeesus Natsarealaisesta, joka olisi elänyt maan päällä ja kuollut ristirspuulla. Kertomuksen puitteet on saatu erään juutalaisen adeptin elämästä, joka eli Lyddassa noin satakaksikymmentä vuotta ennen Kristusta. Tämä lyddalainen adepti Jehoshua syytettiin vallankumoushankkeesta ja kivitettiin Lyddan ulkopuolella, kärsien sillä tavalla marttyyrikuoleman. Siihen tapaan kirjoittaa madame Blavatsky artikkelissaan.

Jos nyt ajattelisimme, että tämä on hänen ainoa lausuntonsa, että hän on tuonut siinä ilmi koko tietonsa, niin todella suuresti hämmästyisimme. Minäkin ällistyin kovasti ensin lukiessani; en aavistanut, että H. P. Blavatsky itse olisi sillä tavalla kirjoittanut. Olin kuullut erään teosofisen luennoitsijan viittaavan siihen, että madame Blavatsky esoteerisesti opetti, että Jeesus oli elänyt enemmän kuin sata vuotta ennen Kristusta, mutta en ollut kiinnittänyt siihen mitään huomiota, koska sanottiin, että se kuului hänen esoteerisiin opetuksiinsa. Siitä oli siis kirjoitettu muka joissain papereissa, joista minulla ei ollut tietoa, vaikka luulin lukeneeni H. P. B:n esoteerisetkin kirjoitukset. Mutta kun sain H. P. B:n oman kirjoituksen lukea, hämmästyin ja kysyin itseltäni: eikö H. P. B. tiennyt?

Otin käsiini hänen teoksensa „Salainen Oppi“ ja „Isis Unveiled“ ja selailin niitä. Huomasin taasen kuten ennenkin, ettei hän näissä kirjoissaan ollut yhtä jyrkkä kuin tuossa pienessä aikakauskirja-artikkelissaan. Hän puhuu esim. *Philo* Judaeuksesta ja sanoo, että hän oli Jeesuksen aikalainen; mutta *Philo* ei elänyt sata vuotta e. Kr.! Tuo juutalainen filosofi-historioitsija, joka antoi essealaisista ja terapeuteista erittäin intresantteja tietoja, eli meidän ajanlaskumme alussa ja oli siis *sen* Jeesuksen aikalainen, johon kristikunta aina on uskonut. Tiesikö siis madame Blavatsky, että Jeesus Kristus eli samaan aikaan kuin *Philo*, s.o. ajanlaskumme alussa, vai eikö hänellä itsellään ollut mitään varmaa tietoa? Mutta eräissä esoteerisissa papereissa, jotka julkaistiin hänen kuolemansa jälkeen Salaisen Opin kolmantena osana H. P. Blavatsky viittaa seikkaan, joka todistaa, että hänellä oli tietoa Kristusta koskevista asioissa. Hän sanoo, että *Buddha* reinkarnoitui *Shankaraatshaarjaan*. Tämä on yleinen usko Tibetissä ja Indiassa. *Shankara* oli suuri filosofi, joka tahtoi puhdistaa Indian vanhaa uskontoa, sillä *India* ei ollut omaksunut *Buddhanoppia*, vaan oli säilyttänyt oman vanhan brahmalaisuutensa. Jo 32-vuotiaana *Shankaraatshaarja* poistui maailmasta, vetäytyi luolaan yksinäisyyteen ja kuoli vapaaehtoisesti elettyään ilman ruokaa ja juomaa. Nyt H. P. B. sanoo, että tällä tavalla *Shankara* tietysti valmisti itselleen karmen; hänen täytyi jossain seuraavassa ruumistuksessaan suorittaa tuo karmansa, sillä koska hän oli ottanut hengen itseltään, täytyi hänen toinen kerta kuolla väkivaltaisesti samassa iässä. Kirjoituksessaan H. P. B. selvästi viittaa Jeesukseen. Mitä taas aikamäärään tulee, sanoo tekijämme samassa Salaisen Opin kolmannen osan kirjoitussarjassa, että Jeesus eli 600 vuotta *Buddhan* jälkeen. Tällöin ei voi olla kysymys lyddalaisesta *Jehoshuasta*, joka eli korkeintaan 500 vuotta *Buddhan* jälkeen.

Tällöiset seikat viittaavat siihen, että H. P. B., joskin hän saattoi väittää semmoisia hämmästyttäviä asioita kuin mainitsemaamme ranskalaisessa artikkelissa evankeliumien dramaattisuudesta, hän toiselta puolen osoitti, joko että hänellä ei ollut selvää tietoa asioista, tai että hänellä oli, mutta että hän sai ainoastaan viitata eikä sanoa suoraan, kuinka asia oli.

Minun täytyy sanoa omana mielipiteenäni, että H. P. B. ei osannut eikä saanut sanoa suoraan, kuinka asia oli; hänen täytyi jättää se myöhempien totuudenetsijain selvitettäväksi. Hänen tehtävänsä oli niin vaikea, että jos hän ei olisi kulkenut juuri semmoista tietä, kuin hän mestarinsa johdolla kulki, hän luultavasti olisi saanut paljasta hämmennystä aikaan.

Kuvitelkaamme, että H. P. B. olisi tullut länsimaille ja sanonut suoraan: Jeesus Kristus on todella Vapahtaja, tämän maapallon sisäinen henki, Kristus jokaisessa, mystillinen Kristus jokaisessa, kosmillinen Kristus, joka meidät pelastaa! Hän ei olisi saanut silloin mitään aikaan. Kirkot olisivat heti iskeneet siihen ja ihastuneet: tietysti kosmillinen Kristus on meidän vapahtajamme ja mystillisestä Kristuksesta olemme aina puhuneet! Semmoinen sanoma ei olisi herättänyt ihmisiä. Kaikki olisivat nukkuneet rauhassa: meidän Kristuksemmehan se on, ja voi vanhoja uskontoja, minkälaisessa pimeydessä ihmiset niissä vielä elävät! Eikä kukaan ihminen olisi etsinyt Kristusta. Kaikki olisivat ajatelleet: „Ei siinä ole mitään etsimistä. Kristus on meidän oma Vapahtajamme, jonka Jumala on meille ilmoittanut. Mystillinen Kristus on kaunis lauseparsi. Harva pyhimys joutuu Unio Mysticaan; meitä jokapäiväisiä ihmisiä ei liikuta mystillinen Kristus. Meidän täytyy vain uhrata rahaa pakanalähetykseen, että saamme kaikki ihmiset polvistumaan ristin juurelle“. Sillä tavalla meidän kristillinen ylpeytemme vain olisi paisunut ja sokeutemme tullut yhä suuremmaksi.

Ei sillä tavalla länsimaalaisille saattanut puhua.

Kun mestarit suunnittelivat teosofista työtä, — se tapahtui kohta pari vuosisataa sitten, — olivat he yleensä epäilevällä kannalla, varsinkin europalaiset mestarit. Erikoisesti eräs englantilainen mestari oli jyrkästi kaikkea sitä vastaan, että pantaisiin toimeen liike länsimaalaisten pelastamiseksi, siliä „kristityt eivät ymmärrä mitään eivätkä ota kosmillis-mystillistä Kristusta vastaan. Kristus on aina heidän huulillaan, ja sentähden hän on kaukana heidän sydämistään“. Mutta kaksi itämaalaista mestaria — Moorja ja hänen sielunsa ystävä („minun sieluni valo“, niinkuin hän itse sanoo), Moorjan uskollinen työtoveri Kuthuumi — sanoi: „jos sittenkin koettaisimme auttaa länsimaita“. Silloin mestarein veljeskunnassa sovittiin siitä, että ainoa mahdollinen tapa oli alusta lähtien tuoda vanhojen uskontojen salaiset opit kokonaisuutena ilmi, jotta ihmiset tutustuttuaan niihin voisivat tulla Kristuksen luo. „Länsimaalaiset eivät voi ymmärtää kosmillista Kristusta, elleivät ensin syvenny vanhoihin uskontoihin, jotka vievät Kristuksen luo. Ihmiset eivät ymmärrä etsiä Kristusta, niin kauan kuin luulevat, että Kristus on kuin tarjottimella“. Näin mestarit sopivat neuvotteluissa, ja itämaalaiset Moorja ja Kuthuumi ottivat vastuun päällensä yhdeksänentoista

vuosisadan teosofisesta yrityksestä. Olihan Buddha neljännellätoista vuosisadalla Tsongkhapana käsenyt, että joka vuosisadan viimeisellä neljänneksellä oli tehtävä yritys länsimaalaisten henkiseksi auttamiseksi, ja sentähden olikin lähetetty adepteja Europaan, mutta menneinä vuosisatoina oli menetelty sillä tavalla, että mentiin vain joidenkuiden ihmisten ja seurojen luo. Kun esim. 18:nella vuosisadalla lähettiläät Saint-Germain, Cagliostro ja Mesmer tulivat, kääntyivät he sisäisillä opetuksillaan ainoastaan suljettujen seurojen puoleen. Mutta nyt 19:nmellä vuosisadalla suunniteltiin julkista toimintaa. Nyt pitäisi auttaa kaikkia ihmisiä, jokaista, jolla olisi korvat kuulla totuuden ääntä. Sitä vastuuta eivät uskaltaneet länsimaalaiset mestarit ottaa päälleen, vaan sanoivat: „jos te uskallatte, te itämaalaiset, aloittaa työtä länsimailla, niin me kyllä myöhemmin tulemme mukaan ja tahdomme erikoisesti vuodesta 1925 tuoda mukaan sitä, mitä voisi nimittää todelliseksi kristinuskoksi, selvästi näyttäen, missä on länsimaalainen okkultismi ja millä tavalla kosminen Kristus Jeesuksen Kristuksen kautta sai lähimmän ja korkeimman ilmauksensa. Mutta sitä ennen me vain seuraamme asioita“.

Mestarein sydämet heltyivät, kun he näkivät, että Moorja ja Kuthuumi löysivät sata vuotta etsittyään sopivan sielun, joka tuli heidän aseeseen maailmassa. Hän oli Moorjan vanha opetuslapsi, ja Moorja, joka kyllä katseli monenlaisia opetuslapsiaan, ei löytänyt toista niin hyvää, luotettavaa, kyvykästä, etevää, rakastettavaa ja epäitsekästä, kuin oli se sielu, joka sitten syntyi Helena Hahmina. Ja tietysti Helenan täytyi kasvaa siinä vanhassa tuntemuksessa, joka aina on vienyt Kristuksen luo itämailla, ja tietysti hän sai kiellon olla puhumatta suoraan Jeesus Kristuksesta. Se asia oli jätettävä avonaiseksi, jotta se herättäisi totuudenetsijän intoa löytämään totuutta!

Jos ajattelen omaa elämäni, olin verrattain nuoresta harras uskovainen jossain merkityksessä. En sitä niin paljon näyttänyt, mutta sisässäni uskoin ja pidin luonnollisena, että asiat olivat niin, kuin koulussa oli opetettu; mutta samalla tiesin sisässäni, että mikään uskonto ei ollut mitään, jollei se ollut Jeesuksen Kristuksen jäljissä kulkemista. Sen tiesin erään kokemuksen nojalla. Olin luonnostani kiivas. Kerran olin taas vähällä raivostua. Silloin kuulin äänen vieressäni sanovan: „ei sinun tarvitse koskaan suuttua, se on turhaa“. Ääni oli lempeä ja käskevä. Olin heti voitettu ja vakuutettu ja sieluni täyttyi sanomattomalla rauhalla. Jouduin siten tekemisiin Jeesuksen ensimmäisen käskyn kanssa ja olin silloin 14-vuotias. Vasta ylemmillä luokilla koulussa rupesin vähän ajattelemaan ja arvostelemaan uskonnollisia opetuksia ja ihmettelin, että lahkoissa yleensä puhuttiin järkevämmiin kuin kirkon opissa vastaavista kysymyksistä. Tulin kuitenkin ylioppilaaksi, ennenkuin todenteolla rupesin etsimään totuutta, ja silloin jouduin samalla teosofiksi ja tunsin kuin ilmestyksessä että niin oli asiat kuin teosofiassa esitettiin.

Äärettömällä innolla tutkin kaikkia teosofisia kirjoja mitä sain käsini. Blavatskyn „Salainen Oppi“ alkoi silloin ilmestyä ruotsiksi. Muutamia vuosia kului kiihkeässä lukemisessa, järjeilemisessä ja punnitsemisessä; ne olivat tuskallisia vuosia. Silloin ei ollut teosofista kirjallisuutta kuin nimeksi. Uudestaan ja uudestaan luin Sinnettin

kirjat, Blavatskyn „Teosofian avaimen“ ja „Salaista Oppia“ ja mitä vain sain käsiini vanhan- ja keskiajan teosofis-filosofisia kirjoja. Luin Platonia, Böhmeä, Paracelsusta, Agrippaa, Svedenborgia y.m. Järkeilin ja ihmettelin ja tulin lopulta siihen, ettei kirjoista löydä elävää totuutta. Jumalasta ihmisen täytyy saada tietoa toisella tavalla.

Sitten minä löysin Kristuksen, elävän Kristuksen. Tämä kokemus oli niin voimakas, niin valtava, että kirjoitin v. 1896 tohtori Gustaf Zanderille, joka oli Ruotsin Teosofisen Seuran presidentti, ja sanoin: „teosofia on johtanut minut Kristuksen luo“. Tietämättäni lausuin sen tunnuslauseen, joka on aikamme oikea tunnuslause, sillä teosofian tehtävänä on viedä meidät Kristuksen luo. H. P. Blavatsky tuli sitä varten, että hän näyttäisi tien Kristuksen luo, mutta hänen täytyi kulkea omassa personassaan tuo itämaalainen polku, jotta me ymmärtäisimme, että Kristuksen luo *on kuljettava*; Kristusta piti etsiä sielunsa kaikella tuskalla, voimalla ja halulla, sillä ken totuutta etsi, hän etsi tietämättään Kristusta. Samalla tuli tie avonaiseksi kaikkien uskontojen kautta Kristuksen luo, sillä jokainen uskonto vei lähelle Kristusta sitä, joka vilpittömästi seurasi oman uskontonsa alkuperäisen perustajan käskyjä ja siveellisiä neuvoja.

Kun näin perästä päin ajattelen omaa nuoruuttani, ymmärrän, että saatoin tulla niin nopeasti teosofian kautta Kristuksen luo, koska neljätoistavuotiaana opin noudattamaan Jeesuksen ensimmäistä käskyä, vaikken sitä siksi tiennyt. Eihän meidän kristikuntamme tiedä mitään Kristuksen käskyistä. Ei kristikunnan ihminen tiedä, että jos tahtoo oppia tuntemaan kosmista Kristusta ja herättää mystillisen Kristuksen itsessään, on ensimmäinen askel seurata Jeesuksen käskyjä, joista ensimmäinen on: „Älä suutu“. Koulussa opimme kyllä, että kristilliseen siveyteen kuuluu kunnollinen elämä. Nimenomaan opetetaan, että viha on Jumalan tahtoa vastaan, mutta – olihan olemassa esim. teologinen viha – odium theologicum – oman uskon puolesta! Se on suorastaan Jumalan vaatima. Papeilla ja piispoilla on täysi oikeus suuttua meihin, jos uskallamme loukata dogmien pyhyyttä esimerkiksi! Siihen opimme. Kun minä yksityisesti – selväkuuloisesti, kenenkään toisen näkemättä tai kuulematta mitään – sain toisenlaisen opetuksen, uskoin siihen heti ja noudatin neuvoa pienimmässäkin, mutta en uskaltanut kenellekään siitä puhua, sillä enhän tiennyt mitä se oli. Vasta myöhemmin sain tietää, että se oli Jeesuksen, oman vapahtajamme, nimenomainen käsky.

Elämme luonnottomassa tilassa täällä kristikunnassa. Meillä ei ole mitään opettajaa. Itämailla on aina ollut omat selvät vapahtaja-olentonsa, joiden käskyjä tuli noudattaa ja joiden jäljissä tuli kulkea. Jokainen buddhalainen tietää, että hän ei ole mikään buddhalainen, jollei hän tunnusta Buddhaa oppaakseen ja tiedä, mitä Buddha on opettanut. Samalla tavalla tiedetään Indiassa, että maallinen elämä on sitä varten, että opittaisiin kulkemaan suurten rishien jäljessä. Itämailla on aina ollut henkinen elämä ihmisten tiedossa. Mutta länsimailla ei ole opettajaa, ei neuvojaa elämän asioissa – ei mitään. Kristuksesta, josta sanotaan, että hän oli meidän vapahtajamme, on tehty semmoinen jumalalento, jonka jäljissä on mahdoton kulkea, ja hänen opetuksistaan ei tiedetä mitään. Vuorisaarna on sunnuntaina kaunis lukea,

mutta sillä ei ole mitään tekemistä jokapäiväisen elämämme kanssa. Kristus vapahtaa sillä tavalla, että uskomme hänen verikuolemaansa. Ei mitään opastajaa ole meillä täällä kristikunnassa. Kaikki ovat täällä tietämättömiä; ei kukaan voi mitään neuvoa.

Eikä kukaan aavista, että Jeesus Kristus on meidän neuvojamme. On aivan kuin sattuma, jos joku löytää Uudesta Testamentista Kristuksen elävänä ihmisenä ja opettajana! Ja hän on kuitenkin kristikunnan turva. Oi, missä kurjassa tilassa me elämme!

H. P. Blavatsky tuli meille itämaalaisena ja toi meille vanhan itämaalaisen viisauden, jotta sen kautta pääsisimme tietoon Jeesuksen Kristuksen opeista ja siitä, että meidän on niitä seurattava, jos tahdomme pelastua. Se oli ainoa mahdollinen tapa auttaa länsimaita. Niin uskon, kun nyt kokeneempänä ajattelen näitä asioita. Kyllä madame Blavatsky tiesi, miten asia oli. Hän sanoo „Teosofian avaimessa“, että „jos te olisitte kristittyjä, niin te noudattaisitte vuorisäärnan sanoja“, ja toisessa paikassa, että kosminen Kristus on Aalaja, maailman sielu, johon meidän kaikkien tulee yhtyä. H. P. B. puhui „Kristusprinsiipistä“ meissä ja Kristuksesta personallisuutena vain ohimennen. Buddhasta hän sitä vastoin sanoi, että hän oli ihmisistä ensimmäinen ja korkein. Ja miksemme myöntäisi, että sekin on totta. Jollemme osaa koko olemuksellamme tuntea, aistita ja vaistota, kuinka suuri ja taivaallinen olento on semmoinen kuin Buddha, joka vielä tänäpäivänä on useimpien ihmissielujen vapahtaja, satojen miljoonien kannattajiensa ainoa tie ja turva, — jos me kristillisessä ylpeydessämme katselemme sivusta ja syrjäkulmin semmoista ihmistä kuin Buddha oli, emme voi koskaan nähdä Jeesus Kristusta! Emme voi nähdä, missä Jeesus Kristus on korkeampi, jollemme näe Buddhan korkeutta.

Sentähden minä en osaa sanoa muuta kuin, että siunattu oli se länsimaalainen H. P. B., joka uskalsi tulla itämaalaisten sanansaattajana ja opastaa meitä turhanpäiväisiä, sokeita länsimaalaisia kulkemaan askel askeleelta sillä tiellä, joka vie Kristuksen luo.